

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันนี้ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายต่างประสบปัญหาเกี่ยวกับความเป็นเมือง ทั้งนี้เนื่องมาจากความแตกต่างของระดับการพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท ทำให้ประชากรย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบปัญหานี้ ดังจะเห็นได้จากผลของการสำมะโนประชากร หรือผลงานวิจัยต่าง ๆ (เฟรด อาร์โนลด์ และสุภาณี บุญประเทือง ๒๕๑๙ : ๑๑ ; จินตนา เพชรานนท์ , ชดনীย์ โกลสทิน และ อลิส โกลสทิน ๒๕๒๗ : ๒๓-๒๔ และ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ๒๕๒๖ : ๑๕) ที่พบว่ากระแสการย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเทศบาลมีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร กระแสการย้ายถิ่นดังกล่าวนี้มีผลทำให้ประชากรในเขตเมืองหนาแน่น กล่าวคือในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ กรุงเทพมหานครมีประชากรอาศัยอยู่ถึง ๓.๓๑๔ คนต่อตารางกิโลเมตร ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคใต้ และภาคเหนือ มีความหนาแน่นของประชากรเพียง ๑๐๐, ๙๗, ๘๔ และ ๖๐ คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ (Institute of Population Studies ๑๙๘๑ : ๑) การที่มีประชากรหนาแน่น ปัญหาที่ตามมาก็คือ จำนวนประชากรไม่สมดุลต่อทรัพยากรเมืองที่มีอยู่ เช่น ที่อยู่อาศัย อาชีพ และการบริการสาธารณสุข เป็นต้น ถ้ารัฐบาลไม่สามารถจัดสรรสิ่งเหล่านี้ให้เพียงพอจะเกิดการขาดแคลนที่อยู่อาศัย มีประชากรว่างงาน และการรับจ้างในอัตราค่าแรงที่ต่ำกว่าความรู้ความสามารถ

การย้ายถิ่นมิใช่แต่เป็นการเปลี่ยนสถานที่เท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนสังคมสภาพแวดล้อมใหม่ เปลี่ยนระบบการดำเนินชีวิตใหม่ โดยปกติแล้วผู้ย้ายถิ่นจะประสบปัญหาในเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ เมื่อเพิ่มปัญหาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากความแออัดของประชากรดังกล่าวแล้ว จะทำให้ผู้ย้ายถิ่นปรับตัวได้ยากยิ่งขึ้น และถ้าเป็นผู้ย้ายถิ่นที่มาจากท้องถิ่นไกล ๆ เช่น ชนบทด้อยพัฒนา หรือผู้ย้ายถิ่นที่ไม่เคยมีประสบการณ์การใช้ชีวิตในเขตเมืองแล้วจะทำให้ปรับตัวไม่ได้ ประชากรบางส่วนอาจจะย้ายกลับ หรือย้ายต่อไป แต่บางส่วนที่มีความจำเป็นต้องอยู่ก็อยู่ในสภาวะที่มีความ

กดดันสูง ซึ่งสร้างความเครียดให้แก่ประชากรเหล่านั้น ในที่สุดอาจหาทางออกด้วยการสร้างปัญหาให้กับสังคม ดังนั้นรัฐบาลควรจะมีนโยบาย และมาตรการที่แน่นอนในการเตรียมการแก้ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งต้องกระทำอย่างรอบคอบ เพื่อมิให้เป็นการกระตุ้นให้เกิดกระแสการย้ายถิ่นเข้าเพิ่มมากขึ้น

แนวความคิดเรื่องการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการปรับตัวของมนุษย์ ต่อสภาวะความไม่สมดุลย์ของการใช้ชีวิต เช่น ประชากรอาจจะกระจายตัวให้สัมพันธ์กับโอกาสในการทำงาน โดยการย้ายถิ่นจากพื้นที่ที่มีโอกาสในการทำงานน้อยไปสู่ท้องถิ่นที่มีโอกาสในการทำงานที่มากกว่า (Hawley ๑๙๕๐ : ๑๖๗-๑๖๘) ในขณะเดียวกันตัวผู้ย้ายถิ่นก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับท้องถิ่นที่ย้ายเข้าไปใหม่เช่นเดียวกัน การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงที่มีชีแต่จะเปลี่ยนแปลงที่อยู่เท่านั้น แต่เป็นการทำให้เกิดสภาวะกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมตามสภาพแวดล้อมใหม่ (Penporn Tirasawat ๑๙๗๗ : ๒๖๐) นอกจากนี้การย้ายถิ่นยังเป็นเครื่องมือของการกระจายทางวัฒนธรรม และทำให้เกิดการบูรณาการในสังคม การที่บุคคลจากสังคมหนึ่งย้ายไปยังอีกสังคมหนึ่งจะนำเอาวัฒนธรรมของท้องถิ่นเดิมติดตัวไป และเมื่อได้ปรับรู้วัฒนธรรมใหม่ของสังคมปลายทางก็จะรับและรวมเอาวัฒนธรรมของทั้งสองนี้ไว้ด้วยกัน แต่ก่อนที่จะรับวัฒนธรรมใหม่ ผู้ย้ายถิ่นจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้น ๆ

การปรับตัวเป็นกระบวนการที่อาศัยระยะเวลา บางครั้งอาจจะนานมากกว่าชั่วอายุคน ในที่สุดผู้ย้ายถิ่นและประชากรปลายทางก็จะผสมกลมกลืนกัน (Bogue ๑๙๕๔ : ๔๗๘-๔๘๘) เช่นการย้ายถิ่นของชาวจีนมาสู่ประเทศไทย บุคคลที่ย้ายเข้ามาแต่เดิมจะยึดมั่นในขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมจีน ต่อมาเมื่อลูกหลานก็กลายเป็นคนไทย พูดภาษาไทย แต่งงานกับคนไทย และในที่สุดก็มีบางคนที่ไม่สามารถใช้ภาษาจีนได้ แม้แต่คนไทยก็ยอมรับรู้ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมจีน ภาษาไทย บางคำก็เป็นคำเดียวกับภาษาจีน เหล่านี้ล้วนเกิดจากการปรับตัวของชาวจีน และชาวไทย

การที่ผู้ย้ายถิ่นจะปรับตัวได้หรือไม่นั้น ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับสาเหตุของการย้ายถิ่น ถ้าบุคคลย้ายถิ่นด้วยสาเหตุของปัจจัยผลักดัน ไม่สามารถอยู่ในท้องถิ่นต้นทางต่อไปได้ จะปรับตัวได้ดีกว่าบุคคลที่ย้ายเพราะแรงจูงใจ และไม่ได้คิดอย่างรอบคอบ หรือบุคคลที่ตั้งใจจะอยู่เพียงชั่วคราว แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนตัว สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ของผู้ย้ายถิ่น ประกอบกับ

ความแตกต่างของสภาพทางสังคมต้นทางและปลายทาง (Germani ๑๙๖๔ : ๑๗๓-๑๗๕) ตัวอย่างของการปรับตัวเช่นนี้จะเห็นได้จากการศึกษาของ นภาพร โภยสมบุรณ์ (๒๕๒๒) ที่ศึกษาการปรับตัวของกรรมกรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ไปทำงานในจังหวัดภูเก็ต พบว่าโดยทั่วไปแล้วกรรมกรที่ย้ายเข้าไปอยู่มีลักษณะเป็นผู้ย้ายถิ่นชั่วคราว การปรับตัวทางด้านสังคม และสภาพแวดล้อม จึงไม่ดีเท่าที่ควร เช่น ไม่สามารถพูดภาษาถิ่นได้ มีบางส่วนเท่านั้นที่ฟังได้ เรื่องอาหารการกินก็มีจำนวนมากที่กินอาหารพื้นเมืองไม่ได้ และไม่ชอบ เหล่านี้เป็นต้น

นักสังคมวิทยาได้จัดลำดับของการปรับตัวออกเป็นขั้นตอนที่แตกต่างกันตามระดับของการผสมกลมกลืน แต่มีผู้จัดขั้นตอนการปรับตัวตลอดจนศัพท์ที่ใช้ และคำจำกัดความ สำหรับขั้นตอนต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างกว้าง ตัวอย่าง เช่น Roy (๑๙๖๒ : ๕๔๑-๕๕๑) แบ่งกระบวนการปรับตัวเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

๑. การผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) วัดจากการเปรียบเทียบประชากรผู้ย้ายถิ่นกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นปลายทางในด้านการศึกษา ระดับความเป็นอยู่ และอาชีพ

๒. การบูรณาการทางสังคม (social integration) วัดได้จากการที่ผู้ย้ายถิ่นอยู่ร่วมกับสังคมใหม่ได้โดยไม่รู้สึกรู้สีกแตกต่างไปจากสังคมเดิม

๓. การบูรณาการทางสังคมอย่างถาวร (amalgamation) เป็นการรวมตัวอย่างถาวร โดยแยกไม่ออกว่าเป็นกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด เช่น การโอนสัญชาติ การแต่งงาน

ส่วน Germani (๑๙๖๔ : ๑๖๑-๑๖๕) เห็นว่าระดับขั้นของการปรับตัวเริ่มจากขั้นการปรับตัว (adjustment) ให้เข้ากับสังคมใหม่ ต่อมาเมื่อผู้ย้ายถิ่นขยายบทบาทเข้าไปร่วมกิจกรรมกับสังคมใหม่จนเป็นที่ยอมรับในสังคมก็เป็นขั้นต่อไปของการปรับตัว และขั้นสุดท้ายก็คือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติยอมรับเอาวัฒนธรรมของสังคมปลายทางอย่างไม่มีข้อขัดแย้ง ซึ่งขั้นสุดท้ายนี้อาจจะเกิดกับบุคคลในรุ่นลูกหลานต่อมาเท่านั้น

ลักษณะขั้นตอนการปรับตัวของ Germani ดังกล่าวข้างต้นคล้ายกับการปรับตัวของ Gehmacher (๑๙๗๔ : ๑๖๔) ที่เรียกว่าการบูรณาการ (integration) กล่าวคือ ขั้นแรกปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มีงานทำ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ บทบาท หน้าที่ที่ได้รับ คือมีความตั้งใจจะอยู่ในสังคมใหม่น้อยก็ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ขั้นต่อมา คือมีความสัมพันธ์กับสังคมใหม่

เข้าร่วมกิจกรรม ขึ้นสุดท้ายเป็นการยอมรับวัฒนธรรมของสังคมใหม่ และคิดจะอยู่ในสังคมนั้นอย่างถาวร มีหลักฐานบ้านเรือน และความมั่นคงทางสังคมเท่า ๆ กับผู้ไม่ย้ายถิ่น

ส่วน Taft (๑๙๖๖ : ๔-๑๐) ได้ให้คำจำกัดความของการผสมกลมกลืน (assimilation) ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้ย้ายถิ่น และคนในท้องถิ่นนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนสังคมเดียวกัน และได้แบ่งขั้นตอนการปรับตัวออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การปรับตัวขั้นต้น วิตได้จากความต้องการที่จะอยู่ในท้องถิ่นปลายทางต่อไป และมีความพอใจในสังคมนั้นเหมือนกับบ้านของตนเอง

๒. การปรับตัวขั้นที่ ๒ พิจารณาจากพฤติกรรมต่าง ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมนั้น ๆ รวมทั้งการใช้ภาษาของท้องถิ่นใหม่ด้วย

๓. การปรับตัวขั้นที่ ๓ ได้แก่การยอมรับวัฒนธรรมใหม่ เลิกพึงใจอยู่กับเชื้อชาติ และวัฒนธรรมเดิม

๔. การปรับตัวขั้นที่ ๔ วิตได้จากระดับการศึกษา งานอาชีพที่ทัดเทียมกับคนในสังคมใหม่ มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นในสังคม

จะเห็นว่าผู้ใช้ศัพท์เกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวแต่ละขั้นตอนสลับกัน จนไม่อาจระบุชัดได้ว่า คำไหนแสดงความเข้มข้นในการปรับตัวมากกว่ากัน จึงมีการประชุมระดับชาติที่กรุงเทพมหานคร และมิมิตว่า ถึงแม้จะใช้คำแตกต่างกัน แต่ศัพท์เหล่านี้ก็เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับขั้นตอนในการจัดระดับนั้นที่ประชุมมีมติว่าให้ใช้ได้ตามความเหมาะสม แต่ต้องให้คำจำกัดความที่ชัดเจน (Borrie ๑๙๕๙ : ๔๙, ๕๔)

สำหรับการศึกษาเรื่องการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทยมีน้อยมาก และการศึกษาเรื่องการปรับตัวก็แตกต่างกัน เช่น Penporn Tirasawat (๑๙๗๗ : ๔๙) กำหนดว่าการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่น คือ การที่ผู้ย้ายถิ่นมีทัศนคติ หรือพฤติกรรมทันสมัยขึ้น หรือเหมือนกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในเขตเมืองยิ่งขึ้นตามระยะเวลาที่อยู่ โดยพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ย และสัดส่วนเป็นสำคัญ ส่วน Vithavas Khongkhakul (๑๙๗๖ : ๑๒๐-๑๒๑) ก็เปรียบเทียบผู้ย้ายถิ่นกับผู้ที่เกิดในกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกัน ทั้งด้านอัตวิสัย และวัตถุวิสัย โดยผู้ย้ายถิ่นก็จะปรับตัวได้ดีขึ้นตามระยะ

เวลา นอกจากนี้ Aphichat Chamrathirong et al.(๑๙๗๙ : ๖) ที่ศึกษาเรื่องการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นในกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกัน และจัดระดับของการปรับตัวออกเป็น ๓ ขั้นตอน ขั้นแรกเป็นการปรับตัวทางด้านกายภาพ โดยวัดจากความรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญ ๆ และเส้นทางคมนาคม ขั้นที่ ๒ เป็นการเข้าร่วมมีบทบาทกับสังคมใหม่ และขั้นสุดท้ายคือการมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นนั้น และ นภาพร โกยสมบุรณ์ (๒๕๒๒ : ๕) ที่ศึกษาเรื่องการปรับตัวของกรรมกรที่ย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเหมืองแร่จังหวัดภูเก็ต โดยศึกษาจากวิถีชีวิตประจำวันในด้านการใช้ภาษา การบริโภคอาหาร การติดต่อกับเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ดังนั้นจะเห็นว่ากระบวนการปรับตัวเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของบุคคลซึ่งต้องวัดด้วยลักษณะต่าง ๆ ของผู้ย้ายถิ่น หรืออาจจะวัดจากความพอใจของผู้ย้ายถิ่นก็ได้ และทั้งนี้ต้องแล้วแต่การศึกษาแต่ละงานไป

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่น

ในบรรดางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นนั้น การศึกษาเรื่องการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นเป็นการศึกษาที่อาจจะกล่าวได้ว่าได้รับความสนใจเป็นอันดับสุดท้าย เพราะมีข้อปัญหาโดยตรงของการศึกษาทางประชากร แต่เป็นปัญหาสังคม ผลจากการปรับตัวของบุคคลนั้นอาจจะกระทบต่อประชากร นั่นคือ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้ที่ปรับตัวไม่ได้ อย่างไรก็ตามมีผู้สนใจศึกษาเรื่องนี้มากพอสมควร และมีการศึกษาการปรับตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ซึ่งจะกล่าวต่อไปในแต่ละด้านตามลำดับ

๑. การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ

การย้ายถิ่นนอกจากจะเป็นการเปลี่ยนที่อยู่อาศัยแล้ว โดยส่วนใหญ่จะเปลี่ยนอาชีพและสถานที่ทำงาน ทั้งนี้เพราะความแตกต่างระหว่างสังคมต้นทาง และปลายทาง เช่น การย้ายถิ่นจากเขตชนบทซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมมายังเขตเมืองซึ่งไม่มีที่ดินจะทำการเกษตร ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาต้องเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรมาทำงานที่ใช้แรงงาน หรือทำการค้า หรืออาชีพอื่น ๆ จากการสำรวจการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานคร และจังหวัดรอบเขตปริมณฑล ๓ จังหวัด โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ.๒๕๒๖ พบว่ากว่า ๔ ใน ๕ หรือประมาณร้อยละ ๘๐ ของผู้ย้ายถิ่นที่มีงานทำก่อนย้ายเข้ากรุงเทพมหานครมีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร นอกนั้นมีอาชีพพ่วง หรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต และกรรมกร การค้า และบริการ แต่ภายหลังจากย้ายถิ่นเข้ามาแล้วมีเพียงร้อยละ

๒ เท่านั้นที่ยังคงทำการเกษตร และประมาณร้อยละ ๘๐ เปลี่ยนอาชีพไปใช้แรงงาน และการบริการ ส่วนผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือแต่เดิมร้อยละ ๕๐ มีอาชีพทำการเกษตร ภายหลังจากย้ายถิ่นก็เปลี่ยนเป็นอาชีพที่ใช้แรงงาน และการค้า (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ๒๕๒๖ : ๒๕-๒๖) นอกจากนี้อาชีพบางอาชีพเช่น อาชีพที่ใช้วิชาการ ข้าราชการ และอาชีพเกี่ยวกับการค้าบางส่วน ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการย้ายถิ่น ทั้งนี้เพราะอาชีวดังกล่าวเป็นอาชีพที่ใช้วิชาความรู้เฉพาะสาขา การเปลี่ยนกลุ่มอาชีพเป็นไปได้ยาก แต่อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนอาชีพเป็นกระบวนการขั้นตอนของการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นเท่านั้น ซึ่งอาจจะกล่าวว่ามีใช่เป็นการปรับตัวที่เกิดจากผู้ย้ายถิ่น แต่เป็นสถานการณ์บังคับ

Meinkoth (๑๙๖๒ : ๓๑) ได้ให้ความเห็นว่า การเปลี่ยนอาชีพของผู้ย้ายถิ่นนั้น ความพอใจในงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลอยู่ในท้องถิ่นนั้นต่อไป การปรับตัวทางด้านอาชีพของผู้ย้ายถิ่นจึงต้องอาศัยระยะเวลาเป็นสำคัญ มีการศึกษาหลายงานที่พบว่าสถานภาพด้านอาชีพของผู้ย้ายถิ่นสูงขึ้นตามระยะเวลาที่อยู่ เช่น ในการศึกษาที่เมืองบอมเบย์ ประเทศอินเดีย เปรียบเทียบผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาอยู่น้อยกว่า ๑ ปี กับผู้ที่อยู่นานกว่า ๑๕ ปี แล้วพบว่า สัดส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพใช้แรงงาน และอาชีพบริการจะลดลงครั้งหนึ่ง ในขณะที่สัดส่วนของผู้มีทักษะในงานฝีมือจะเพิ่มเป็น ๒ เท่า (Zachariah ๑๙๖๖ : ๓๘๗-๓๘๘) ซึ่งก็สอดคล้องกับการศึกษาในเมืองมอนดเลย์ ประเทศเม็กซิโก ของ Browning (๑๙๗๑ : ๒๕๙-๓๐๒) ที่พบว่า ๒ ใน ๓ ของผู้ย้ายถิ่นที่ตกเป็นตัวอย่างรายงานว่าได้ทำงานที่ดีกว่าบิดาของตน และค่าเฉลี่ยของคะแนนของอาชีพเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่อยู่ จาก ๑.๒ เป็น ๑.๓ และ ๑.๕ สำหรับผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้ามาอยู่เป็นเวลาต่ำกว่า ๑๐ ปี, ต่ำกว่า ๒๐ ปี และเท่ากับหรือมากกว่า ๒๐ ปีตามลำดับ ส่วนการศึกษาอีกเรื่องหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพในประเทศอิสราเอล พบว่าสัมประสิทธิ์ของความพอใจในงานของผู้ย้ายถิ่นในระยะเวลาที่อยู่ต่าง ๆ กัน จากระยะเวลาที่อยู่ ๒ เดือนแรก จนถึง ๒๕ เดือน เพิ่มขึ้น จาก ๐.๖๓ เป็น ๐.๗๒ (Adler ๑๙๗๗ : ๔๔๖-๔๔๙)

การเปลี่ยนแปลงอาชีพของผู้ย้ายถิ่นยังมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ เช่น อายุของผู้ย้ายถิ่น ระดับการศึกษา และท้องถิ่นต้นทาง เป็นต้น การศึกษาที่เมืองมอนดเลย์ และอีกหลายเมืองในทวีปละตินอเมริกาพบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้าตั้งแต่อายุน้อยจะเปลี่ยนแปลงอาชีพไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าหลังจากอายุ ๒๖ ปีไปแล้ว (Browning ๑๙๗๔ : ๒๖๑-๒๖๒)

ผู้ย้ายถิ่นที่มีการศึกษาดี และอาศัยอยู่ในท้องถิ่นปลายทางเป็นระยะเวลาานานมักจะประกอบอาชีพที่มีสถานภาพสูง การศึกษาบางเรื่องพบว่าสถานภาพด้านอาชีพของผู้ย้ายถิ่นสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นในท้องถิ่นปลายทางเสียอีก เช่น จากการศึกษาของ Green (๑๙๗๘ : ๗๐-๗๖) ที่ศึกษาผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงโซล ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี พบว่าในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นที่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมนั้น ร้อยละ ๓๒.๙ ของผู้ที่ย้ายเข้ามานาน และร้อยละ ๒๘.๑ ของผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ทำงานที่ไม่ใช่กรรมกร เมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้นเป็นมัธยมศึกษา ร้อยละ ๕๐.๐ ของผู้ที่ย้ายเข้ามานาน และร้อยละ ๔๒.๔ ของผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่มีอาชีพนี้ และยิ่งจะเห็นชัดเจนในผู้จบการศึกษาระดับวิทยาลัย และสูงกว่า สัดส่วนของผู้ที่ทำงานที่ไม่ใช่กรรมกรจะสูงขึ้น กล่าวคือร้อยละ ๘๕.๑ สำหรับผู้ที่ย้ายเข้ามานาน และร้อยละ ๖๓.๐ สำหรับผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ เทียบกับคนในเมืองที่มีอาชีพนี้ในระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยม ระดับมัธยม และระดับวิทยาลัยหรือสูงกว่า ซึ่งเท่ากับร้อยละ ๒๘.๖, ๓๙.๑ และ ๗๗.๖ ตามลำดับ สำหรับในเรื่องท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ก่อนย้ายถิ่นนั้น Penporn Tirasawat (๑๙๗๗ : ๑๓๘-๑๓๙) พบว่า ในกรุงเทพมหานครผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตชนบทส่วนใหญ่จะมีอาชีพกรรมกร หรือบริการ ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตเมืองส่วนใหญ่จะทำงานที่ใช้วิชาการ ความรู้มากกว่า กล่าวคือ สัดส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพวิชาการ และใช้ความชำนาญในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นจากเขตเมือง ผู้ไม่เคยย้ายถิ่นในเขตเมือง และผู้ย้ายถิ่นจากชนบทประมาณร้อยละ ๔๖, ๒๙ และ ๒๔ ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้ย้ายถิ่นเข้าเขตเมืองในจังหวัดอื่น ๆ ก็มีลักษณะทำนองเดียวกันนี้ ผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตเมืองประมาณร้อยละ ๔๓ ประกอบอาชีพวิชาการ และใช้ความชำนาญ ในขณะที่เพียงร้อยละ ๒๒ ของผู้ที่ย้ายมาจากชนบทประกอบอาชีพนี้

นอกจากลักษณะของอาชีพแล้วยังมีตัวแปรอื่น ๆ ที่บ่งชี้ว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ย้ายถิ่นดีขึ้น หรือเลวลงภายหลังการย้ายถิ่น เช่น การเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่าง ๆ บ้าน และที่ดิน ที่อยู่อาศัยหรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการวัดการพัฒนา และเลื่อนสถานภาพทางสังคมโดยวัตถุวิสัย นั่นคือการปรับตัวให้สถานภาพของตนเองทัดเทียมกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นปลายทาง เช่น จากการศึกษาในประเทศแคนาดาโดย Richmond (๑๙๖๔ : ๕๓-๖๙) ที่ประเมินทรัพย์สินที่มีก่อนและหลังการย้ายถิ่น เช่น เครื่องทำความร้อน ของในห้องน้ำ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น โทรทัศน์ และรถยนต์ เป็นต้น พบว่าปริมาณร้อยละ ๙ มีทรัพย์สินประเภทนี้เท่ากับเมื่อก่อนย้ายถิ่น ร้อยละ ๖๓ มีของใช้มากขึ้น ๖ ชนิด และร้อยละ ๒๗ มีมากขึ้น ๗-๑๐ ชนิด และในการศึกษาที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ พบว่าผู้ย้ายถิ่นเข้ามาใหม่จะมีกรรมสิทธิ์ในบ้าน ที่ดิน และทรัพย์สิน

อื่น ๆ น้อยกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามา นานกว่า ๕ ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ย้ายเข้ามาจากเขตเมืองจะมีบ้านที่ต่ำกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท (Hendershot ๑๙๗๘ : ๑๐๘) นอกจากนี้การศึกษาของ Green (๑๙๗๘ : ๗๖-๘๑) ในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี พบว่าสัดส่วนของผู้เป็นเจ้าของบ้านในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่อยู่ในกรุงโซล นั่นคือ ร้อยละ ๖๐.๐ ของผู้ที่ย้ายเข้ามาเป็นระยะเวลา นานเกินกว่า ๕ ปีขึ้นไป เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเปรียบเทียบกับร้อยละ ๒๕.๖ ของผู้ที่ย้ายเข้ามาต่ำกว่า ๕ ปี

๒. การปรับตัวทางด้านสังคมและสภาพแวดล้อม

สังคมเป็นส่วนที่มีผลกระทบต่อ การปรับตัวเป็นอย่างมาก โดยปกติแล้วบุคคลจะผูกพันกับเครือญาติ และสังคมของตน ถ้าบุคคลไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ก็จะเริ่มเบื่อหน่าย และคิดจะย้ายถิ่น มีการศึกษาหลายเรื่อง ที่แสดงความยึดเหนี่ยวทางสังคมมีผลต่อการปรับตัวของบุคคล เช่น การศึกษาของ Richardson ในปี ค.ศ.๑๙๕๗ (Adler quoting Richardson ๑๙๗๗ : ๔๔๖-๔๔๙) ที่ศึกษาถึงการย้ายถิ่นของชาวอังกฤษที่เข้าไปอยู่ในประเทศออสเตรเลีย รายงานว่าผู้ย้ายถิ่นที่เข้าไปในระยะแรกจะแยกตัวออกจากสังคมไปอยู่ร่วมกัน ภายหลังเมื่อระยะเวลา ๗ เดือนผ่านไปจึงเริ่มปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมใหม่ การศึกษาในประเทศไทยที่พบในทำนองเดียวกันนี้ ได้แก่การศึกษาถึงการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าไปทำงานในจังหวัดภูเก็ต รายงานว่าโดยทั่วไปแล้วกรรมกรที่ย้ายเข้าไปทำงานจะจับกลุ่มรวมกัน พูดภาษาอีสาน กินอาหารอีสาน และมีการปรับตัวผสมผสานกับชาวใต้ น้อยมาก (นภาพร โกยสมบุรณ์ ๒๕๒๒) และการศึกษาผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานครของ Aphichat Chamrathirong et al. (๑๙๗๙ : ๗๒-๘๑) ที่ศึกษาเรื่องการปรับตัวโดยให้ผู้ย้ายถิ่นเปรียบเทียบกับเพื่อนในสังคมใหม่กับสังคมเก่า พบว่าผู้ย้ายถิ่นชายร้อยละ ๔๙.๓ และหญิงร้อยละ ๓๐.๙ เท่านั้นที่คิดว่าเพื่อนในสังคมใหม่และเก่ามีความสำคัญเท่ากัน นอกนั้นตอบว่าผูกพันกับเพื่อนในสังคมเก่าแน่นแฟ้นกว่าเพื่อนในสังคมใหม่

นอกจากนี้ผู้ย้ายถิ่นบางส่วนย้ายเข้ามาเพราะมีเพื่อนหรือญาติอยู่ในท้องถิ่นปลายทางนั้นก่อน Browning (๑๙๗๑ : ๒๙๘) กล่าวว่าลักษณะการย้ายถิ่นเข้าเมืองใหญ่ของประเทศกำลังพัฒนานั้น ๒ ใน ๓ ของผู้ย้ายถิ่นจะมีญาติหรือเพื่อนอยู่ก่อน ในการศึกษาของ Abu-Lughod (๑๙๖๑ : ๒๕) ในกรุงไคโร ประเทศอียิปต์ พบว่า การผสมผสานของผู้ย้ายถิ่นจากชนบทกับคนในเมืองได้แก่การได้รับความช่วยเหลือจากผู้ย้ายถิ่นเข้ามา ก่อน จากการศึกษาในหมู่บ้านในภาคตะวันตกของเกาะชวา ในประเทศอินโดนีเซียโดย Hugo (๑๙๘๑ : ๒๑๐) รายงานว่า ๓ ใน ๔

ของผู้ย้ายถิ่น และไม่ย้ายถิ่น ต่างเชื่อว่าญาติ หรือเพื่อนที่เข้ามาอยู่ก่อนจะช่วยทำให้การปรับตัว ง่ายเข้า และ Adler (๑๙๗๗ : ๔๔๖-๔๔๙) พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของความพอใจของผู้ย้ายถิ่นใน ด้านสังคมจะเพิ่มตามระยะเวลาที่อยู่ กล่าวคือ เพิ่มจาก ๐.๕๔ เป็น ๐.๕๙ ภายในระยะเวลา ๒ ปี ที่เข้าไปอยู่ในท้องถิ่นปลายทาง ในขณะที่ความพอใจในที่อยู่อาศัยจะเริ่มลดลงจาก ๐.๖๔ เป็น ๐.๕๐

ในเรื่องของสภาพแวดล้อมนั้น ผู้ย้ายถิ่นที่มาจากท้องถิ่นต่างกันมีการปรับตัวที่แตกต่างกัน เช่น คนที่เคยอยู่ในเขตเมืองมาก่อน หรือ รู้จักกับท้องถิ่นปลายทางมาก่อนจะปรับตัวได้ดีกว่า หรือสามารถปรับตัวโดยเอาประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ เช่น การศึกษาเกี่ยวกับสตรีในประเทศตุรกี Schnaiberg (๑๙๗๐ : ๗๑) พบว่า ผู้ที่ย้ายมาจากเขตเมืองในทุกหมวดอายุจะมีทัศนคติ และ พฤติกรรมที่ทันสมัยกว่าคนที่ไม่เคยอยู่ในเขตเมืองมาก่อน ส่วนการศึกษาในประเทศอินเดีย Zachariach (๑๙๖๖ : ๓๘๕) รายงานว่าร้อยละ ๓๐ ของชายและร้อยละ ๒๐ ของหญิงที่ย้ายเข้าเมือง บอมเบย์จะย้ายกลับภายหลังจากอยู่ได้ ๓-๕ ปี และทุกครั้งที่ย้ายกลับจะนำเอาวิถีชีวิตของคนเมือง กลับไปด้วยเสมอ และ Penporn Tirasawat (๑๙๗๗, ๑๙๗๘) ก็พบว่าผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานคร หรือเขตเมืองอื่น ๆ ที่เคยอยู่ในเมืองมาก่อน จะปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่ย้ายมาจากชนบท นอกจากนี้ผู้ที่เคยย้ายถิ่นมากกว่า ๑ ครั้ง จะปรับตัวได้ดีกว่า เพราะมีประสบการณ์มาก่อน และสามารถเข้าใจสถานการณ์ในท้องถิ่นใหม่ได้รวดเร็ว

ในเรื่องการใช้ชีวิตแบบคนในเมืองนั้นก็มีผู้ศึกษาอยู่หลายเรื่องเหมือนกัน เช่น Penporn Tirasawat (๑๙๗๗ : ๑๒๑-๑๒๓) ศึกษาโดยใช้ความถี่ในการอ่านหนังสือพิมพ์เป็น เครื่องวัด และพบว่าผู้ย้ายถิ่นที่เข้าไปอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นระยะเวลาอันนานจะมีอัตราความถี่ของ การอ่านหนังสือพิมพ์สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ย้ายมาจากเขตเมืองจะมีคะแนนเฉลี่ยของการอ่าน หนังสือพิมพ์สูงที่สุด และเพิ่มขึ้นตามลำดับของระยะเวลาที่อยู่ กล่าวคือผู้ที่อยู่ต่ำกว่า ๕ ปี, ๕-๑๕ ปี และ ๑๕ ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕, ๓.๑ และ ๓.๒ ตามลำดับ ส่วนผู้ที่ย้ายมาจากเขต ชนบทมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๖, ๒.๕ และ ๒.๒ ตามลำดับ เปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นใน กรุงเทพมหานครที่มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔ ซึ่งสูงกว่าผู้ที่ย้ายมาจากเขตชนบทเพียงเล็กน้อย เท่านั้น

นอกจากนี้ Aphichat Chamrathirong et al. (๑๙๗๙ : ๕๕-๖๖) ได้วัดเรื่องการปรับตัวทางด้านสภาพแวดล้อมจากเรื่องของการใช้สื่อสาร การคมนาคม และการรู้จักสถานที่สำคัญ ๆ ในกรุงเทพมหานครพบว่า อายุ เพศ และระดับการศึกษามีผลต่อการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่น เช่น ชายใช้การสื่อสาร และการคมนาคมมากกว่าหญิง นั่นคือ ชาย ร้อยละ ๙๗.๖ และหญิงร้อยละ ๘๖.๖ เคยขึ้นรถเมล์ ชายร้อยละ ๕๐.๖ และหญิงร้อยละ ๒๐.๘ เคยขับรถยนต์หรือจักรยานยนต์ และชายร้อยละ ๘๒.๔ หญิงร้อยละ ๖๕.๕ เคยใช้โทรศัพท์ ในกรณีการรู้จักสถานที่สำคัญ ๆ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และสำนักงานเขตที่บ้านตั้งอยู่ เป็นต้น ก็พบทำนองเดียวกันว่า ชายรู้จักสถานที่เหล่านี้มากกว่าหญิง และผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า ป.๔ จะรู้จักสถานที่นั้นดีกว่าผู้ที่จบการศึกษาต่ำกว่า

นอกจากการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุแล้ว ยังมีผู้ศึกษาเรื่องการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นบุคคลในสังคม โดยวัดจากการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน Zimmer (๑๙๕๕ : ๒๑๙-๒๒๔) พบว่าผู้ย้ายถิ่นจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้นตามระยะเวลาที่อยู่ และในที่สุดจะมีลักษณะเหมือนกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นปลายทาง ทั้งนี้ต้องใช้เวลาอย่างน้อย ๕ ปี ส่วน Aphichat Chamrathirong et al. (๑๙๗๙) พบว่าผู้ย้ายถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และไปทำบุญที่วัดน้อยกว่าเมื่ออยู่ในท้องถิ่นเดิมครั้งหนึ่ง แต่ทั้งนี้อาจจะเหมือนกับคนในกรุงเทพมหานครที่ไม่ค่อยมีเวลาที่จะไปทำบุญ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ทางศาสนา นอกจากนี้ยังพบต่อไปว่ามากกว่า ๓ ใน ๕ ของผู้ตอบสัมภาษณ์ตอบว่า ความสัมพันธ์กับเพื่อนในสังคมใหม่ไม่แน่นแฟ้นเท่าเพื่อนในท้องถิ่นเดิม

๓. การปรับตัวทางด้านประชากร

ด้วยลักษณะของพื้นที่และการงานทำให้ผู้ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเมืองต้องปรับสภาพการดำรงชีวิต หญิงต้องทำงาน ทำให้ไม่มีเวลามาดูแลบุตรได้เต็มที่ การที่จะมีบุตรหลาย ๆ คน จึงเป็นภาระในการดูแล ดังนั้นการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในเขตเมืองด้วยระยะเวลานาน ๆ ทศนคติต่อการมีบุตรหลายคนจะเปลี่ยนไป มิงานวิจัยหลายเรื่องพบว่าภาวะเจริญพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่นแตกต่างกันตามท้องถิ่นที่มา เช่น การศึกษา ๖ ใน ๗ เมืองของทวีปละตินอเมริกา พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีการศึกษาที่แต่งงานนานกว่า ๑๕ ปีขึ้นไป และเคยใช้ชีวิตในเขตเมืองมาก่อนจะมีบุตรโดยเฉลี่ยน้อยกว่าผู้ที่ไม่ย้ายถิ่นที่ระดับการศึกษา และระยะเวลาการแต่งงานเท่า ๆ กัน (Iutaka, Bloomer and

Berardo ๑๙๗๕ : ๒๔๕) และในการศึกษาการย้ายถิ่นเข้าประเทศออสเตรเลีย ผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากกลุ่มประเทศอาหรับ และกลุ่มประเทศในยุโรปใต้ จะมีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่มาจากกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตกเฉียงเหนือ และกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันออกจะมีบุตรน้อยที่สุด (Yusuf and Rockett ๑๙๘๑ : ๔๑๓-๔๒๔) ส่วนการศึกษาของ Lee and Farber (๑๙๘๕ : ๑๕๔) ในประเทศเกาหลีก็พบว่าผู้ย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองเมื่อก่อนย้ายถิ่นมีภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างจากผู้ไม่ย้ายถิ่นในเขตชนบท แต่แตกต่างไปจากผู้ที่ย้ายถิ่นภายในชนบทเอง ภายหลังจากย้ายถิ่นแล้วภาวะเจริญพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่นเข้าเขตเมืองจะต่ำกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่นในชนบท และลดลงตามระยะเวลาที่อยู่ในเขตเมือง แต่ Lee and Farber ก็ไม่พบว่าระดับการศึกษาทำให้การปรับตัวด้านภาวะเจริญพันธุ์เร็วขึ้นแต่อย่างใด

จากการศึกษาโครงการต่อเนื่องระยะยาวของสถาบันประชากรศาสตร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตชนบท เขตเมือง และผู้ไม่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นปลายทางจะมีจำนวนบุตรแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ผู้ที่ไม่ย้ายถิ่นจะมีบุตรมากกว่ากลุ่มผู้ย้ายถิ่น และจำนวนบุตรที่ต้องการจะมีค่าใกล้เคียงกับจำนวนบุตรจริงทั้ง ๓ กลุ่ม กล่าวคือ จำนวนบุตรจริงโดยเฉลี่ยของกลุ่มที่ย้ายมาจากชนบท เขตเมือง และผู้ไม่ย้ายถิ่นในกรุงเทพมหานคร เท่ากับ ๓.๙, ๓.๐ และ ๓.๙ คน ตามลำดับ ส่วนจำนวนบุตรที่ต้องการโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕, ๓.๕ และ ๓.๗ คน ตามลำดับ (Penporn Tirasawat ๑๙๗๗ : ๑๙๓-๑๙๗) และในการศึกษาต่อมาโดย Goldstein, Goldstein and Limanonda (๑๙๘๑ : ๒๓) พบว่าผู้ที่ย้ายมาจากชนบทต้องการบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ ๕ คน และผู้ที่ย้ายมาจากเขตเมืองต้องการบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ ๔ คน

ปัจจัยตัวหนึ่งที่มีผลต่อจำนวนบุตรก็คือ อายุเมื่อแรกสมรส และระยะเวลาที่อยู่กับคู่สมรส การย้ายถิ่นอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้อายุเมื่อสมรสสูงขึ้น หรือห่างจากคู่สมรสไปชั่วระยะหนึ่งในกรณีที่ย้ายถิ่นไปเพียงคนเดียว จากการศึกษาสภาพสมรสของผู้ย้ายถิ่นในเมืองบอมเบย์ พบว่าผู้ย้ายถิ่นจะแต่งงานช้าลงเมื่อเทียบกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นต้นทาง และอายุเมื่อสมรสของผู้ย้ายถิ่นใกล้เคียงกับอายุเมื่อสมรสของผู้ไม่ย้ายถิ่นในเขตเมือง (Zachariah ๑๙๖๘ : ๑๓๓-๑๓๖) และการศึกษาของ Penporn Tirasawat (๑๙๗๗ : ๑๘๓-๑๘๕) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องอายุแรกสมรสของบุตรของผู้ตอบสัมภาษณ์ ปรากฏว่า ผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตชนบทมีสัดส่วนของผู้ที่เห็นว่า บุตรควรสมรสเมื่ออายุต่ำกว่า ๒๕ ปี ในอัตราส่วนที่สูงกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมือง และผู้ไม่ย้ายถิ่น กล่าวคือ ร้อยละ ๔๓.๒ เปรียบเทียบกับร้อยละ ๒๙.๙ และ ๓๕.๙ ตามลำดับ

จำนวนคนในครอบครัวเป็นผลจากการปรับตัวทางด้านประชากรเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ด้วยความจำกัดของพื้นที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นเข้าเขตเมือง เปลี่ยนทัศนคติจากการอยู่รวมกันจำนวนมาก ๆ มาเป็นการอยู่แบบครอบครัวเดี่ยว ทัศนคติในเรื่องที่อยู่อาศัยของบุตรที่แต่งงานแล้วอาจจะเป็นตัวชี้ที่แสดงว่าผู้ย้ายถิ่นมีทัศนะเช่นเดียวกับคนในท้องถิ่นนั้นหรือไม่ จากการศึกษาของ Penporn Tirasawat (๑๙๗๗ : ๑๑๐) พบว่าผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานครมีทัศนคติเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของบุตรสาวที่แต่งงานแล้วแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่มา กล่าวคือ ร้อยละ ๓๐.๘ ของผู้ที่ย้ายมาจากชนบท ยังต้องการให้บุตรสาวที่แต่งงานแล้วอยู่บ้านเดียวกันหรืออยู่บริเวณใกล้เคียงกับที่อยู่ของตน เปรียบเทียบกับร้อยละ ๑๙.๗ ของผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตเมือง ซึ่งกลุ่มหลังนี้มีสัดส่วนใกล้เคียงกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ ๒๒.๔) แต่สำหรับในเขตเมืองอื่น ๆ ผู้ที่ต้องการให้บุตรสาวที่แต่งงานแล้วอยู่ในบ้านเดียวกัน หรือบริเวณใกล้เคียง เป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือร้อยละ ๓๑.๕, ๓๑.๘ และ ๓๑.๘ ของผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตเมือง ผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตชนบท และผู้ไม่ย้ายถิ่นตามลำดับ

วัตถุประสงค์

การศึกษามีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อศึกษาการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น ในเรื่องอาชีพ การเป็นเจ้าของทรัพย์สินเครื่องใช้ภายในครัวเรือน และกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน

๒. เพื่อศึกษาความแตกต่างของการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตเมือง และเขตชนบท ในเรื่องอาชีพ การเป็นเจ้าของทรัพย์สินเครื่องใช้ภายในครัวเรือน และกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน

ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึงการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นในเรื่องอาชีพ และการครอบครองทรัพย์สินต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ บ้านและที่ดิน และทรัพย์สินเครื่องใช้ในครัวเรือน โดยใช้ตัวอย่างประชากรในกรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น ๆ โดยจะเปรียบเทียบผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตเมือง เขตชนบท

หรือกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในแต่ละเขต เนื่องจากข้อมูลที่ศึกษาเป็นการศึกษา ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (cross-sectional study) ดังนั้นเพื่อการเปรียบเทียบที่ชัดเจนจึงแบ่งกลุ่มผู้ย้ายเข้ามาเป็นช่วงระยะเวลาต่าง ๆ กัน โดยคาดว่าผู้ที่อยู่ได้นานกว่ามีประสบการณ์ในท้องถิ่นนั้นดีกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาในภายหลัง

ในการศึกษาเรื่องอาชีพนั้น ผู้วิจัยคาดว่าในกรณีที่พบว่าผู้ย้ายถิ่นสามารถเลื่อนระดับของอาชีพสูงขึ้นภายหลังจากที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งนั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ผู้ย้ายถิ่นปรับตัวได้ การที่เลือกอาชีพเป็นตัวแปรสำคัญก็ด้วยสาเหตุที่อาชีพเป็นสิ่งแรกที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องเปลี่ยนแปลง เมื่อเปลี่ยนที่อยู่อาศัย และอาชีพเป็นตัวกำหนดเศรษฐกิจที่สำคัญตัวหนึ่ง อาชีพจึงมีคุณสมบัติเป็นคณธรรมของการศึกษาในเรื่องการปรับตัวนี้

การครอบครองทรัพย์สินเครื่องใช้ในครัวเรือนเป็นตัวแปรที่บ่งชี้ว่าผู้ย้ายถิ่นดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองอย่างไร มีลักษณะเช่นเดียวกับผู้ไม่ย้ายถิ่นหรือไม่ ทั้งนี้เพราะความแตกต่างระหว่างท้องถิ่นกล่าวคือ ชนบทกับเมืองทำให้ความนิยม และความเคยชินในการใช้สิ่งของแตกต่างกัน ถ้าผู้ย้ายถิ่นมีของใช้ในครอบครองไม่แตกต่างจากผู้ไม่ย้ายถิ่น น่าจะแสดงว่าผู้ย้ายถิ่นปรับตัวในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นใหม่ได้ แต่ทั้งนี้อาจจะแตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่นด้วย

ส่วนกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน เป็นตัวแปรที่แสดงการปรับตัวอย่างชัดเจน นั่นคือแสดงนัยว่าผู้ย้ายถิ่นอาจจะตั้งหลักฐานอยู่ในท้องถิ่นนั้นเป็นการถาวร เป็นธรรมชาติอยู่เองที่ผู้ย้ายถิ่นใหม่จะมีโอกาสครอบครองบ้านและที่ดินยากกว่าผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านและที่ดินในเขตเมือง ผู้ที่ซื้อหาครอบครองน่าจะมีฐานะดีหรือทัดเทียมกับผู้ไม่ย้ายถิ่นในท้องถิ่นนั้น ดังนั้นกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้

สมมุติฐานในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้มีสมมุติฐานหลัก ๓ ประการ คือ

๑. ผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น ในระยะเวลาสั้นกว่า จะปรับตัวในเรื่องอาชีพได้ดีกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในระยะเวลายาวกว่า และผู้ย้ายถิ่นมาจากเขตเมือง จะมีแบบแผนการปรับตัวในเรื่องอาชีพได้ดีกว่าผู้ที่ย้ายมาจากชนบท

๒. ผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น ในระยะเวลาสั้นกว่า จะปรับตัวในเรื่องการมีทรัพย์สินเครื่องใช้ได้ดีกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในระยะเวลาสั้นกว่า และผู้ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองจะมีแบบแผนการปรับตัวในเรื่องการมีทรัพย์สินได้ดีกว่าผู้ที่ย้ายมาจากชนบท

๓. ผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลอื่น ในระยะเวลาสั้นกว่า จะปรับตัวในเรื่องกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินที่อยู่อาศัยได้ดีกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในระยะเวลาสั้นกว่า และผู้ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองจะมีแบบแผนการปรับตัวในเรื่องกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินได้ดีกว่า ผู้ที่ย้ายมาจากชนบท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เนื่องจากความจำกัดของข้อมูลทำให้ตัวแปรที่นำมาศึกษาไม่อาจครอบคลุมถึงการปรับตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม และประชากร เหมือนกับงานวิจัยอื่น ๆ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้อาจจะไม่ได้รับประโยชน์ตามเป้าหมายขั้นสูงสุด คือ การนำไปใช้วางแผนในระดับประเทศ เพื่อรองรับประชากรที่ย้ายเข้ามาอาศัยในเขตเมือง แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยคาดว่าผลการศึกษานี้จะมีประโยชน์ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษานี้เป็นการเปลี่ยนแปลงของประชากรผู้ย้ายถิ่น ที่เข้ามาในระยะเวลาต่าง ๆ กัน โดยถือเสมือนว่าผู้ที่อยู่ในเขตเมืองนาน ๆ ย่อมจะเกิดจากการปรับตัวได้แล้ว ซึ่งถ้าสามารถพิสูจน์สมมุติฐานได้ชัดเจน ก็อาจจะช่วยการศึกษาในการที่ไม่ต้องเสียเวลาในการติดตามประชากรผู้ย้ายถิ่นนาน ๆ เพื่อดูว่าเขาปรับตัวได้หรือยัง แต่อาจจะศึกษา ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (cross-sectional study) อย่างเดียวก็ได้

๒. การศึกษานี้ใช้วิธีการให้ลำดับคะแนนของตัวแปรแบบแบ่งประเภท (nominal) ประกอบการศึกษาแบบสัดส่วน ถ้าผลการศึกษาไปในทางเดียวกันกับสัดส่วน ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ และแนวทางให้กับผู้ที่ศึกษาต่อไปโดยใช้ตัวแปรอื่น ๆ แบบแบ่งประเภทเช่นเดียวกัน มาศึกษาการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นในด้านอื่น ๆ อีก โดยอาจจะไม่ต้องใช้สัดส่วนเป็นตัวเปรียบเทียบ และด้วยค่าของคะแนนนี้อาจจะนำไปใช้พิสูจน์นัยสำคัญทางสถิติอื่น ๆ ได้

๓. ผลการศึกษาครั้งนี้ ถ้าพบความแตกต่างในเรื่องการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตเมือง และเขตชนบทอย่างมากแล้ว อาจจะเป็นกรณีที่แสดงถึงความแตกต่างของความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาชนบทกับเมืองได้

๔. ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงผลการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเมือง ซึ่งอาจจะใช้เป็นแนวทางในการปรับสังคมเมือง และกรุงเทพมหานคร เพื่อรองรับประชากรที่ย้ายถิ่นเข้ามาในอนาคต และบรรเทาปัญหาการดำเนินชีวิตในเมือง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย